

Murakami Music Night

maandag 14 januari 2019 | aanvang 20.15 uur
Het Concertgebouw, Kleine Zaal

*Een initiatief van Concertvrienden in
samenwerking met Uitgeverij Atlas Contact.*

Alma Quartet:

Marc Daniel van Biemen *viol*

Benjamin Peled *viol*

Jeroen Woudstra *altviol*

Nitzan Laster *cello*

Jeroen Bal *piano*

Bart Wirtz Quartet:

Bart Wirtz *altsaxofoon*

Jasper Soffers *piano*

Kasper Kalf *bas*

Pim Dros *drums*

Diederik Nomden *zang, gitaar, piano*

Concertprogramma

INLEIDING

door **Arno Koek**

FRANZ SCHUBERT (1797-1828)

Allegro

uit 'Strijkkwartet in d kl.t., D 810' (1824)

'Der Tod und das Mädchen'

De moord op Commendatore (2017/18)

JOHN COLTRANE (1926-1967)

My Favorite Things (1961)

(van Richard Rodgers en Oscar Hammerstein, 1959)

Kafka op het strand (2002)

THE BEATLES

The Long and Winding Road (1969)

(van John Lennon en Paul McCartney)

De olifant verdwijnt (2005)

DUKE ELLINGTON (1899-1974)

Sophisticated Lady (1932)

Hard-boiled Wonderland en het einde

van de wereld (1985)

GUSTAV MAHLER (1860-1911)

Pianokwartet in a kl.t. (ca. 1876)

Nicht zu schnell

Absolutely on Music (2016)

pauze (± 21.10 uur)

INTERVIEW

Arno Koek interviewt vertaler Luk van Haute

CLAUDE DEBUSSY (1862-1918)

Clair de lune

voor piano solo

uit 'Suite bergamasque' (1913)

Norwegian Wood (1987)

RAY CHARLES (1930-2004)

Georgia on my Mind (1960)

(van Hoagy Carmichael en Stuart

Gorrell, 1930)

Hard-boiled Wonderland en het einde

van de wereld (1985)

FRANZ LISZT (1811-1886)

Le mal du pays

voor piano solo

uit 'Années de pèlerinage, première année' (1835-36) 'Suisse'

De kleurloze Tsukuru Tazaki en zijn

pelgrimsjaren (2013)

SONNY ROLLINS (1930)

Sonnymoon for Two (1958)

After Dark (2004)

FRANZ SCHUBERT

Allegro ma non troppo

uit 'Strijkkwartet in a kl.t., D 804' (1824) 'Rosamunde'

De moord op Commendatore

einde (± 22.40 uur)

Dit concertprogramma is een uitgave van Preludium.

PRELUDIUM

De soundtrack van Murakami

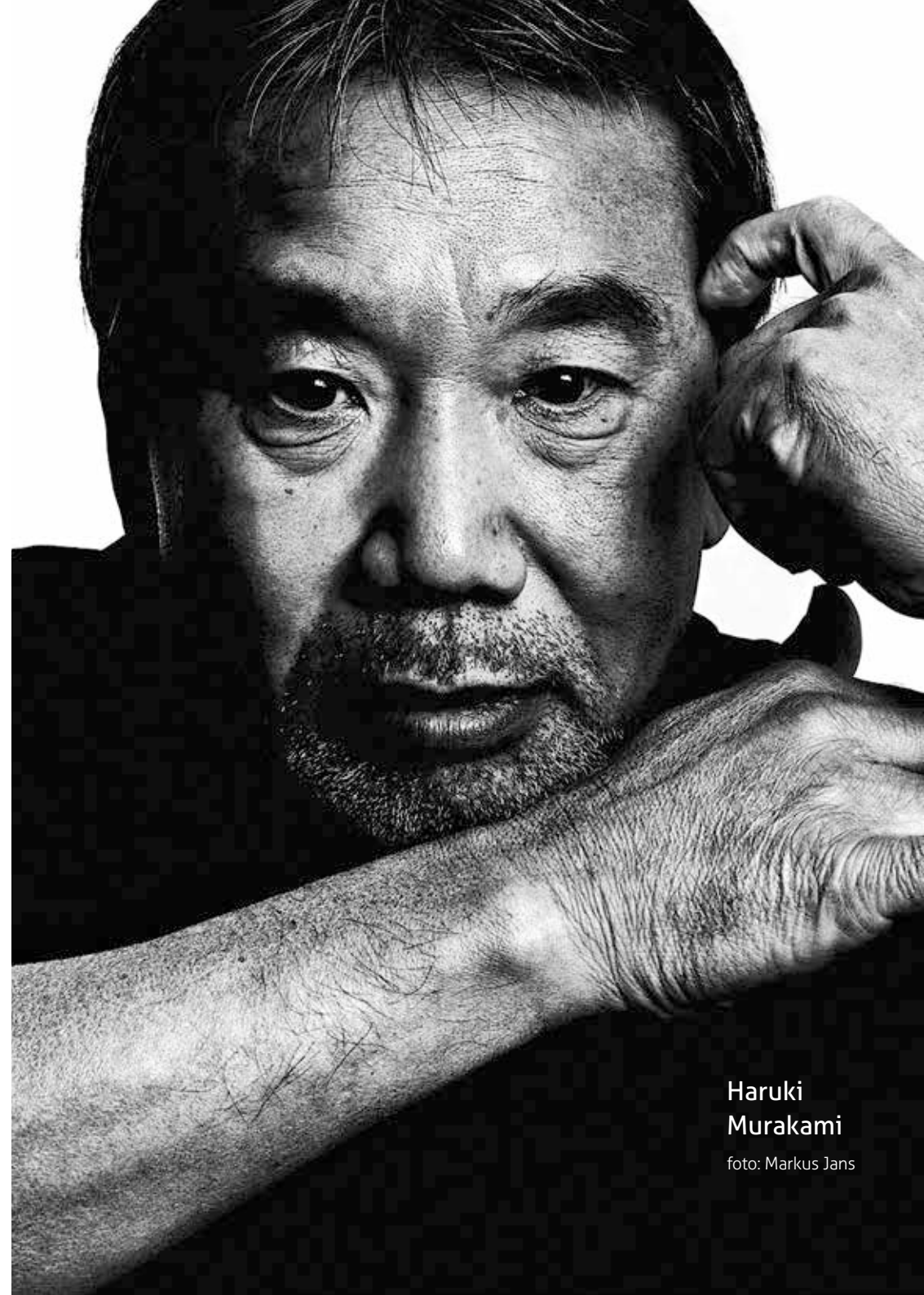
The Beatles, Schubert, Sonny Rollins: wie hoort er niet in dit rijtje thuis? Tijdens de Murakami Music Night is ieder antwoord goed – of fout, het is maar net hoe je het bekijkt. Dan horen we in de Kleine Zaal een dwarsdoorsnede van de muziek die de Japanse schrijver Haruki Murakami ten tonele voert in zijn boeken.

door Emile Wennekes

Al op de openingspagina van de massieve trilogie *1Q84* bedeeft Haruki Murakami Janáček's *Sinfonietta* een cruciale rol toe. De *Sinfonietta* bezorgt hoofdpersoon Aomame 'de merkwaardige gewaarwording dat haar hele lichaam werd verdraaid (...), alsof alle componenten van haar lichaam fysiologisch werden verwrongen.' Dit specifieke muziekstuk blijkt de hefboom te vormen naar een parallel universum waarin zich de meest fantastische gebeurtenissen voltrekken.

We hebben de Japanse schrijver Haruki Murakami (1949) leren kennen als een 'melomaan', een schrijver met een sonische obsessie, voor wie muziek doorslaggevend is in de meest wonderbaarlijkste vertellingen. In de literatuur zijn muzikale verwijzingen schering en inslag, maar zelden is de intensiteit zo indrukwekkend als bij Murakami. Tientallen muzikale verwijzingen binnen één vertelling zijn geen uitzondering. Soms gebeurt dat onnadrukkelijk, soms heel precies. Dan weer vormt een muziekstuk een structuur gevende narratieve component, zoals Leoš Janáček's *Sinfonietta* in *1Q84*. Muziek verleent de boeken van Murakami een narratieve soundtrack. Zijn schrijfstijl is bovendien een 'muziek van woorden': Murakami's muzikale zinsritme vormt 'het meest belangrijke element in (diens) proza', volgens zijn Engelse vertaler Jay Rubin.

Boeken en verhalen als *Norwegian Wood*, *Yesterday*, *Ten zuiden van de grens*,

Haruki
Murakami

foto: Markus Jans

Dans dans dans of *After Dark* hebben hun titels rechtstreeks te danken aan songs van respectievelijk The Beatles, Nat King Cole, The Beach Boys en jazztrombonist Curtis Fullers *Five Spot after Dark*. Een kleine rol uit een Mozart-opera – de vader van Donna Anna in *Don Giovanni* – wordt tot titelpersonage van het duizend pagina's tellende epos *De moord op Commendatore*. *Kafka op het strand* is een fictief lied met ongewone akkoorden in het refrein.

Muziek is voor Murakami wat ooit het geurige Madeleine-cakeje was voor Marcel Proust. Zij 'heeft het vermogen herinneringen nieuw leven in te blazen, soms zo realistisch dat je een steek door je hart voelt gaan', schrijft hij in *Yesterday*. 'Net als in de liefde kan er nooit te veel 'goede muziek' zijn', suggereert Murakami in *Absolutely on Music*, waarin hij zijn gesprekken met dirigent Seiji Ozawa optekende. 'De hoeveelheid mensen die haar als brandstof gebruiken om hun lust in het leven te herladen is niet te tellen.'

Muziek is voor Murakami wat het Madeleine-cakeje was voor Proust

Murakami heeft een enorme platencollectie, waaruit hij ten volle put. Hij laveert daarbij moeiteloos tussen pop, jazz, folk en klassiek. Hoewel westerse muziek veruit dominant is, is Murakami een alleseter. Als er sprake is van verwijzingen naar klassieke muziek betreft dit vooral referenties aan muziek uit de Barok, de Weense Klassieke Periode en de Romantiek, met een incidentele uitschieter naar een vroeg-twintigste-eeuwse compositie. Daarnaast vinden we vooral bebop en cool jazz, en incidenteel swing. Bij zijn verwijzingen naar popmuziek spant de Angelsaksische popmuziek uit de jaren zestig en zeventig onbetwist de kroon: The Beatles zijn prominent aanwezig in zijn oeuvre. Murakami verweeft muziek op tal van manieren in zijn verhalen. Zo wordt zij soms gebruikt als metafoor. In *De jacht op het verloren schaap* klinkt het eten van hooi door schapen als 'een castagnettenconcert'. Grappiger is de zinsnede in hetzelfde boek over

'een dikke vrouw van middelbare leeftijd', die een gezicht heeft als 'een muzikcriticus die een pianosonate van Skrjabin beluistert'. Op andere momenten verwijst Murakami op meer abstracte wijze naar muziek. 'Die nacht had Tsukuru een lange, vreemde droom', schrijft hij in *De kleurloze Tsukuru Tazaki en zijn pelgrimsjaren*. 'Hij zat aan een piano en speelde een sonate. Het was een enorme, splinternieuwe vleugel, en de witte toetsen waren oogverblindend wit en de zwarte oogverblindend zwart. Een groot formaat partituur lag opengeslagen op de lessenaar, en naast hem stond een vrouw in een nauwsluitende japon van een matte zwarte stof, die met spierwitte lange vingers razendsnel de bladzijden van de partituur voor hem omsloeg.'

Onnadrukkelijke vermeldingen van het luisteren naar een specifiek stuk zijn er te over, zoals diverse verwijzingen naar Schubert in *De moord op Commendatore*. Naast zulke terloopse toespelingen zijn er concrete verwijzingen als narratief steunpunt. In *De kleurloze Tsukuru Tazaki en zijn pelgrimsjaren* gooit 'Le mal du pays' – onderdeel van Franz Liszts pianocyclus *Années de Pèlerinage* ('Pelgrimsjaren', waarnaar in de titel verwezen wordt) op gezette tijden het anker uit. Als Tsukuru aan zijn vriend vraagt naar welk stuk ze luisteren, antwoordt deze: "Le mal du pays' van Franz Liszt. Het is een deel van een pianocyclus van drie suites die *Pelgrimsjaren* heet. Dit staat in 'Het eerste jaar: Zwitserland'." "Le mal du...?", riposteert Tsukuru: "Le mal du pays'. Dat is Frans voor 'heimwee, melancholie'. Maar als je het woord precies gaat ontleden betekent het zoiets als 'een onbestemde droefheid, zoals opgeroepen door de aanblik van een rustiek landschap'. Het is heel moeilijk om er een juiste vertaling voor te vinden.' In de roman keert 'Le mal du pays' steeds terug, als onderdeel van een nostalgische soundtrack die gelukkiger tijden van de intieme vriendenclub in herinnering roept. Wanneer Murakami's karakters naar muziek luisteren, raakt hun mentale jukebox gaandeweg steeds voller. De muziek van Liszt wordt in *Ten zuiden van de grens* trouwens als 'een geheime tuin' omschreven, 'die niemand om mij heen kende'.

Norwegian Wood van The Beatles fungeert eveneens als narratieve hoeksteen in de gelijknamige vertelling. Naarmate de roman vordert, opent de song ook

hier een steeds dichter wordend netwerk van associaties. *Norwegian Wood* is het favoriete liedje van Naoko, de vriendin van de hoofdpersoon Watanabe die in een sanatorium verblijft. Naoko zegt dat zij verdrietig wordt van het lied. 'Ik weet zelf niet waarom, maar het geeft me het gevoel dat ik verdwaald ben in een diep bos. Ik ben helemaal alleen, het is koud en donker, en er is niemand om me te helpen'. Iedere keer dat *Norwegian Wood* weer ter sprake komt, is er als vanzelf deze significante associatie.

'Het leven is als een ingewikkelde partituur', lezen we in het verhaal *De kleurloze Tsukuru Tazaki en zijn pelgrimsjaren*. Ook Murakami's boeken zijn in die zin te lezen als cryptische partituren, 'met heel veel vreemde symbolen, en vol notities waarvan de betekenis onduidelijk is.' Anders beschouwd: muziek is essentieel in Murakami's werk, maar de betekenis blijft vaak een mysterie. Het is maar de vraag of wij die cryptische verwijzingen allemaal moeten willen duiden. Misschien moeten we ze maar zo laten.

BOEKVERKOOP

Vanavond is een selectie van boeken van Haruki Murakami te koop in de foyer van de Kleine Zaal, waaronder zijn nieuwste boek 'Romanschrijver van beroep'.

Biografieën

ALMA QUARTET

Het Alma Quartet bestaat uit Marc Daniel van Biemen (viool), Benjamin Peled (viool) en Jeroen Woudstra (altviool), alle drie van het Koninklijk Concertgebouworkest, en cellist Nitzan Laster van het Nederlands Philharmonisch Orkest. Sinds de eerste concerten, live uitgezonden tijdens de radioprogramma's *Spiegelzaal* en *Opium op 4*, bouwde het een reputatie op als een van de meest opwindende strijkkwartetten van onze tijd. In 2014 ontving het kwartet de Prix de Salon, een prijs voor jonge musici uitgereikt door de zakelijke kring van het Concertgebouworkest.

Het Alma Quartet trad op in onder meer Het Concertgebouw, het Bimhuis, Paradiso, de Melkweg, de Elbphilharmonie in Hamburg en de Tonhalle Düsseldorf, en stond op festivals als de Classical Music Rave, Musicians Without Borders en Down the Rabbit Hole. Crossover-samenwerkingen ging het ensemble aan met dj Mees Dierdorp, producer Henrik Schwarz en de experimentele componist Hauschka. De internationaal geprezen eerste cd met de complete strijkkwartetten van Erwin Schulhoff werd in 2017 bekroond met de Preis der deutschen Schallplattenkritik 'Bestenliste'. Ook het tweede album, met werken van Dutilleux en Glass, ontving lovende kritieken.

JEROEN BAL, PIANO

Jeroen Bal studeerde bij Jan Wijn aan het Conservatorium van Amsterdam. Hij was finalist op het Prinses Christina Concours, won de Vriendenkrans van Het Concertgebouw en bereikte in 1996 de halve finale van het Internationale Franz Liszt Pianoconcours in Utrecht. Als pianist replaceert hij op zeer regelmatige basis bij Nederlandse orkesten, waaronder al vijftien jaar het Koninklijk Concertgebouworkest, en bij internationale orkesten als het Mahler Chamber Orchestra, waarmee hij de grote solo uit Stravinsky's *Petroesjka* speelde onder leiding van Pierre Boulez.

Met het Concertgebouworkest speelde hij dit werk diverse malen onder zowel Riccardo Chailly als Mariss Jansons. Jeroen Bal vergezelde het or-

kest ook op tournees door Japan en de Verenigde Staten. Met orkestleden treedt hij veel op in kamermuziekverband. Zo nam hij in 2016 een cd op met Camerata RCO en vormt hij met violist Tjeerd Top en cellist Johan van Iersel het Vermeer Trio. In december 2017 maakte Jeroen Bal samen met solotrompettist Omar Tomasoni een tournee van een maand door Japan.

BART WIRTZ QUARTET

In 2012 zorgde het in New York opgenomen album *iDreamer* (met onder anderen Nicholas Payton) voor een stroomversnelling in de carrière van altsaxofonist Bart Wirtz. Het leverde hem de Edison Jazzism Publieksprijs 2012 op. De track *Evolution of the Innocent* belandde op een Spotify-playlist en werd bijna 5 miljoen keer gestreamd. De opvolger *Interview* (2014), waarvoor Wirtz samenwerkte met de Amerikaanse trompettist Sean Jones, liet vele muziekinvloeden samenkomen. Met zijn vierde solo-studioalbum *Beneath The Surface* (2016) sloeg de altsaxofonist een volledig nieuwe richting in. De blend van hiphop, rock, jazz en funk brak met het geluid van zijn eerdere werk. De release werd gevolgd door een club- en festivaltour die eindigde met een optreden op North Sea Jazz 2017.

Bart Wirtz heeft inmiddels verschillende jazzprijzen in de wacht gesleept waaronder de Erasmus Jazzprijs, de Leiden Jazz Award en de Breda Jazzprijs. Hij maakt al meer dan elf jaar deel uit van het Artvark Saxophone Quartet, speelt in het New Rotterdam Jazz Orchestra en was (mede-)oprichter en artistiek leider van Monsieur Dubois en The Young Sinatras (later The Very Next).

DIEDERIK NOMDEN, ZANG GITAAR EN PIANO

Diederik Nomden is al meer dan twee decennia professioneel muzikant. Vanaf de jaren negentig is hij actief als zanger, toetsenist en gitarist voor bands als Redivider, Johan en Daryll-Ann en speelde hij in de begeleidingsband van bijvoorbeeld Bertolf en Ellen ten Damme. In 2014 werd hij gevraagd om bij The Analogues te gaan spelen, een rol die hem als enorme Beatlesfan op het lijf geschreven is. Met The Analogues toert hij al vier jaar continu door binnen- en buitenland en vult hij zalen als de Ziggo Dome.

Daarnaast zingt en speelt Diederik Nomden met onder anderen Jelle Paulusma en Bertolf in Her Majesty, die andere veelgeprezen tribute-band die de afgelopen jaren in de theaters toerde en op onnavolgbare wijze het repertoire van Crosby, Stills, Nash and Young ten gehore bracht. Naast zijn drukke tourschema's vond Diederik Nomden ook nog tijd voor het maken van zijn tweede soloplaat, *Wingman Returns*, die begin 2019 in eigen beheer uitgebracht wordt. Zijn eerste, *Royal Parks*, kwam uit in 2012.

Dit concertprogramma is een uitgave van Preludium, maandblad voor liefhebbers van klassieke muziek. Meer informatie: www.preludium.nl

